

Pilj, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:133307>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
GRAFIČKI ODSJEK

Student:

Filip Pilj

Mentor:

red.prof.dr.art. **Robert Šimrak**

DIPLOMSKI RAD

Zbirka

Zagreb, rujan 2021

Sadržaj

1. Uvod.....	4
Svakodnevni objekti kao motivi	6
2. Slike	9
a) Bliskost.....	10
b) Optimalno stanje ugone.....	16
c) Mili moji.....	22
d) Što želiš?	30
3. Objekti.....	37
a) Stolci osobno.....	48
5. Uzori	75
6. Zaključak.....	80
7. Literatura.....	82

Uvod

Prizorima iz svakodnevice želim skrenuti pažnju, kako drugima tako i sebi, na naizgled trivijalne životne pojave, koje u sebi nose mnogo duha, mentaliteta i odraza vremena. Imajući na umu tempo života današnjice i količinu spektakla koji nas okružuju i na koje smo primorani reagirati, ponekad čak i nesvjesno, odlučujem bilježiti ono što bi mi promaklo kada bih zanemario odnose skrivene u našoj okolini. Primijećene međudnose objekata, pojava i shvaćanja nastojim prevesti u likovni jezik.

Ovaj rad zbirka je dojmova, osjećaja i iskustava te samo jedan od mogućih prijevoda.

Pisani dio diplomskog rada sastoji se od tekstova u kojima razrađujem teme te ih potkrepljujem citatima iz literature i internetskih izvora. Također bilježim misli koje su nastajale u samom procesu rada, te se služim vlastitim zapisima iz dnevnika.

Likovni dio diplomskog rada sastoji se od slika i objekata. Slike su izvedene u tehnici tuša ili akvarela te su u formi poliptiha. Objekti su prikupljeni te čine poliptih ready-made skulptura.

Svakodnevni objekti kao motivi

Objekti iz neposredne blizine, koje susrećemo ili se svakodnevno koristimo njima, već su dugo predmet mog interesa. Uklapam ih u svoj rad osvještavanjem poveznice između njihovih simboličnih karakteristika i teme koju želim obraditi.

Smatram da su simboli i metafore korisni alati za tumačenje života. U objektima opće namjene tražim svojstva koja se mogu primjeniti na pojave i stanja u ljudskom životu kao pomoć pri rasvjetljavanju pojedine neartikulirane misli ili osjećaja. U svojoj analizi polazim, naravno, od sebe.

Usamljen u misli, nesiguran u ispravnost svog djelovanja, a bez jasne vizije kako se snaći u mnoštvu informacija osjećam potrebu za pojašnjenjem. Moja metoda tumačenja pojava u svijetu preko utvrđivanja svojstava svakodnevnih objekata nalikuje na školske eksperimente izvođene na satima fizike ili kemije radi pojašnjavanja pojedinog kemijskog procesa, a može se usporediti i sa korištenjem doskočica i usporedaba u svakodnevnom govoru.

“Dakle u svemu što postoji, postoji i ona druga strana. Postoji vidljivi svijet, i postoji onaj nevidljivi svijet. Ako ti polariteti nisu uravnoteženi, i ako mi na neki način ne objasnimo o čemu govorimo može doći do velikih nesporazuma.”¹

U navedenom citatu Ivana Ladislava Galeta nalazim jasnu artikulaciju vlastitih htijenja u likovnosti. Figurativan izričaj posljedica je preuzimanja materijala iz neposredne okoline dok se naslov djela formira preko apstraktne misli koja promatrani objekt uzdiže te ga čini živim za promišljanje.

Objekte slikam izvan konteksta, odnosno, bez pozadine i neproporcionalno njihovim predmetnim gabaritima. Izjednačujući njihovu veličinu sa susjednim objektima unutar poliptiha osiguran je jednak tretman za sve predmete unutar formata papira. Izostanak pozadine i konteksta, prilagođavanje objekata formatu papira i cjelini poliptiha te, naposljetku, povećavanje njihovih proporcija smatram bitnim postupcima u komunikacijskom smislu jer se samim prizorom pokušava odstraniti jednoznačnost motiva. Naslove djela valja shvatiti kao putokaze u tumačenju mojega rada. Ipak oni su samo polazišna točka u čitanju rada, zadani smjer, dobronamjerna sugestija, a nikad zatvorena misao. Pojmovi su uvijek poopćeni do te mjere da recipijentu ostane dovoljno prostora za vlastiti dojam i vlastitu interpretaciju.

¹ Ivan Ladislav Galeta – Bioenergetika i umjetnost, <https://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE&t=13s>

Galeta je opisani fenomen nazvao novim iskustvom:

“A to novo iskustvo je suština umjetnosti. Nije suština umjetnosti po meni da ja sad pokazujem nešto što je, nego ja pokušavam, eventualno umjetničkim činom dokučiti nešto da dobijem novo iskustvo. A to novo iskustvo ne želim sada nametati drugome, nego pokušavam ga na neki način potaknuti da i taj drugi dobije iskustvo, a ne da uzme moje iskustvo, nego dobije svoje iskustvo tog sličnog karaktera.”²

² Ivan Ladislav Galeta – Bioenergetika i umjetnost, <https://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE&t=13s>

Slike

Bliskost

poliptih
(6) 100 x 70 cm
tuš
2021.

U širokom rasponu ljudskih emocija zasigurno mi je osjećaj bliskosti među najdražim pojavama međuljudskih odnosa. Zbližavanjem doživljavamo osjećaj ugone koji proizlazi iz ljepote sudionika samih, ali i načina njihovog povezivanja.

Neke povezanosti ne možemo birati, one su uvjetovane rođenjem ili okolnostima života. Neke poveznice stječemo kroz život i one s vremenom slabe ili jačaju, prelijevaju se u neke druge nijanse i oblike, a postoje čak i odnosi čijeg značaja postajemo svjesni tek kad ih više nema.

Neke povezanosti su bezuvjetne i doživotne pa ih ne može oboriti nikakva nesuglasica ili prolazna pojava dok, s druge strane, ima i onih koje skliznu u nepovrat bez ikakvog posebnog razloga.

Zbližavamo se idejom, zajedničkim interesima i sličnim ciljevima, odnosima koji se grade i osnažuju novim iskustvima. Zbližavamo se i udaljavamo, proživljavamo dio puta da bi se kasnije uz tišinu ili pozdrav razišli.

Trajemo kratko i trajemo dugo, usko i prodorno, s lakoćom ili vezani tek mišlju.

Optimalno stanje ugone

diptih

(2) 100 x 70 cm

tuš

2021.

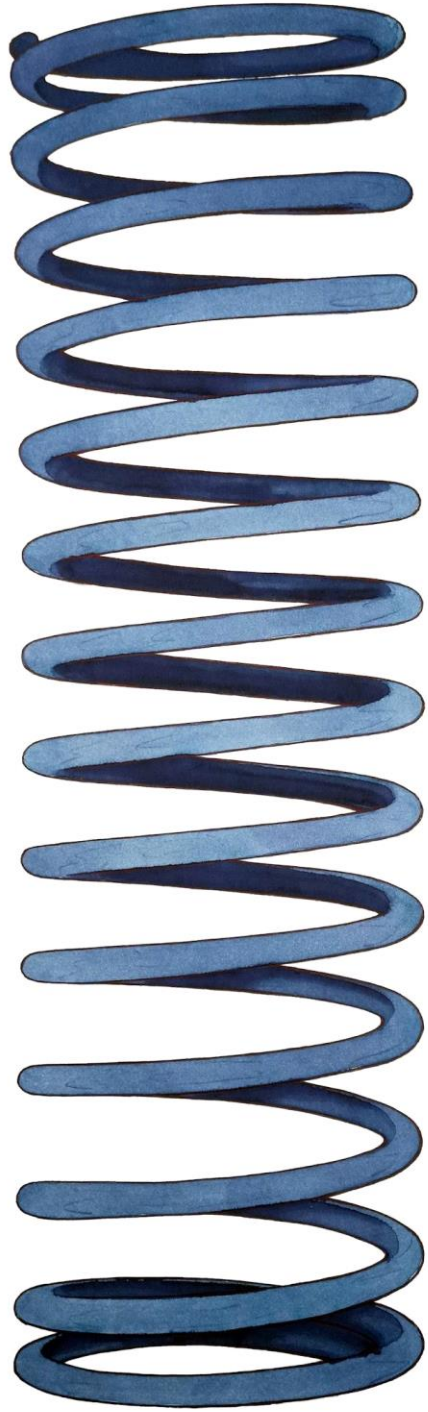
Optimalno stanje ugone individualan je osjećaj.

Kod nekih ljudi izražena je volja za odstupanje od vlastitih rutina ili principa kako bi se pojavili na mjestu gdje su potrebni sebi, nekome ili nečemu drugome.

Isto tako, neki su spremni ustupiti svoje vrijeme drugima makar morali žrtvovati svoju ugodu ili izlaziti iz prostora komocije.

Ipak u svakodnevnim rastezanjima i stiskanjima važno je moći i znati vratiti se u optimalno stanje.

Mili moji

poliptih
(16) 50 x 50 cm
tuš / akvarel
2021.

Osim što su gumbi vrlo lijepi objekti, pogotovo gledani izbliza, posjeduju veliku raznolikost unutar vrlo jednostavnog principa. Osnovni je princip prošupljeni disk. Te jednostavne, osnovne zadatosti prema kojima objekt mora biti konstruiran da bi bio funkcionalan stvorile su, s druge strane, priliku za kreativan izraz u materijalu, boji, uzorku i završnoj obradi. Mogućnosti je beskonačno mnogo.

Gumbi na odjeći osim svoje osnovne funkcije mogu poslužiti i kao akcenti određene estetike ako nisu zamišljeni kao neutralan dodatak pozadini.

Gumbi su specifični po svojim karakteristikama kao ljudi čijih se osobina prisjećamo kad opisujemo njihov karakter.

Svima nam je vizura nekad bistra, a nekad mutna. Vedrina se izmjenjuje s tugaljivim stanjima kao što se i žarki entuzijazam ponekad pretače u plahu melankoliju. Svatko od nas posjeduje cijelu paletu takvih raspoloženja.

U vrijeme prorijeđenog kontakta s ljudima, kada su se boje svele na palete rijetkih pojedinaca i na moju vlastitu, koja je počela poprimati tihi, mliječnu notu, posebno sam se razveselio kad sam na polici naišao na škarniclu pun gumbiju. Tim gumbima smo kolega i ja još u srednjoj školi, na sajmu za svega par kuna punili džepove.

Prosuo sam ih po velikom stolu i dlanovima šarao po njima sve dok se nisu poravnali jedan kraj drugoga u kompaktnu plohu koja je, kada sam se nadvio nad nju, zauzimala cijelo vidno polje.

Kakvo je to bilo šarenilo, kakvo bogatstvo likova, sve puno frikova i dosadnjakovića! Bilo ih je nabrijanih i brbljavih, vedrih i nasmijanih, čudnih, mutnih, šaljivih, odbojnih i zavodljivih.

„Mili moji, kakav dobar tulum“, pomislio sam.

Što želiš?

poliptih
(6) 70 x 50 cm
akvarel
2021.

Željati nešto ili nekoga živo je stanje duha.

Bez obzira na to jesu li naše želje opravdane, a njihovo ostvarenje dostižno ili daleko, utemeljeno u stvarnosti ili obični plod mašte, kad čeznemo nalazimo se mentalno gdje dugoročno želimo biti.

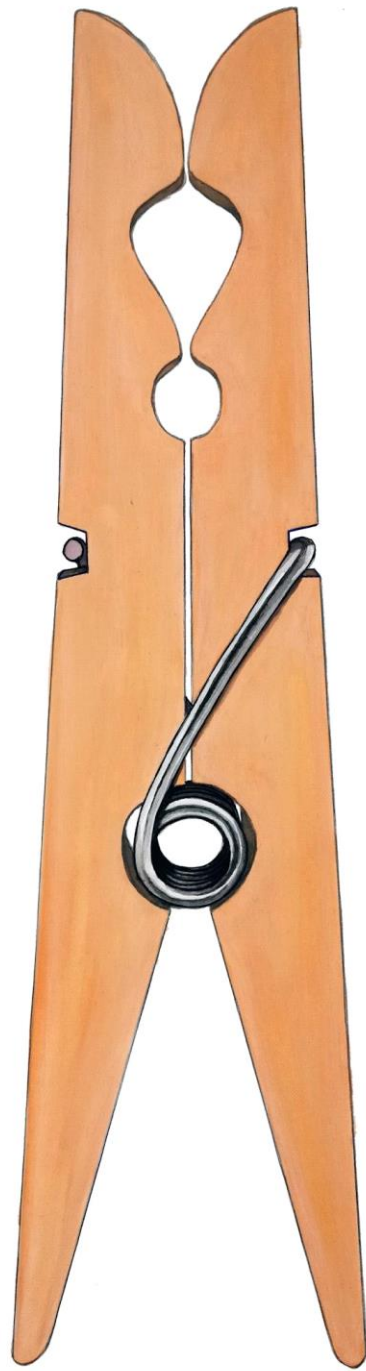
Ne odustajemo od svojih želja pa smo ustrajni dok ne ostvarimo svoje ciljeve ili odustajemo kad nam postane teško željeti.

Čovjek može imati samo jednu, veliku, bitnu želju.

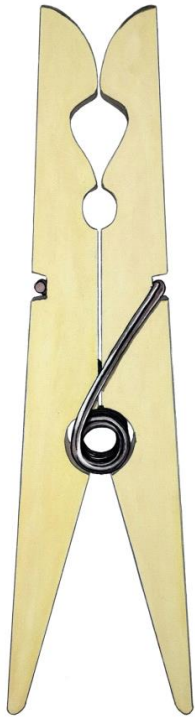
Neki pojedinci pak ne znaju definirati svoje želje.

Kada sam zapitan što želim, volim stvoriti jasnu sliku o tome u svojoj glavi.

Naposlijetku kada se zbilja i pojavi, ta će slika imati svoj naboj.

Objekti

Stolac kao motiv

Svakodnevice i njezine rutine nekad su zaista dosadne. Putovanje od mjesta kamo se moramo vratiti do onoga gdje moramo biti među najčešćim je dosadama tijekom dana.

Kako bih se otarasio dosade na tim svakodnevnim relacijama, često se upuštam u hod.

U svojim šetnjama razmišljam o umjetnosti ili čak, što je možda i bitnije, kroz umjetnost.

U osvještavanju važnosti hodanja kao sastavnog dijela unutar procesa stvaranja kao i artikuliranju svojih postupaka pomoću terminologije povijesti umjetnosti uvelike mi je pomogao *Pojmovnik suvremene umjetnosti* Miška Šuvakovića. U toj knjizi naišao sam na primjer dvojice umjetnika-šetača, Hamisha Fultona i Richarda Longa :

“Fulton vlastiti hod doživljava kao kontemplativno pražnjenje duha i primanje neposrednog djelovanja prirode (sunce, vjetar, kiša). Long je započeo jednostavnim vježbama. Hodajući više puta u jednoj liniji po travi (Engleska, 1968.), ostavljao je trag u obliku linije, ugažene staze.”³

U oba slučaja uviđam sličnosti s vlastitom šetnjom. Poistovjećujem se s Fultonovom kontemplativnošću proizašlom iz repetitivnih koraka i podražaja iz prirode kao i s Longovim formiranjem utabane staze. Međutim šetnje u mojem slučaju ne rezultiraju uvijek katarzičnim pražnjenjem duha, a ni asfalt, koliko god gazio po njemu, ne upija moje tragove.

Uzevši sve to u obzir bilo mi je iznimno drago slušati radijski intervju s piscem Bekimom Sejranovićem u kojemu iznosi svoju tehniku stvaranja. S njom se mogu neposredno povezati pa je i sam rado koristim u svom radu.

“Imam jedan novi sport koji sam izmislio, a zove se smoke and walk. Pušim i hodam. Tada mi padnu najbolje ideje, dođe mi kao nekakav šizofrenični glas koji cijelo vrijeme vrti. Ja to zovem fazom krčkanja.”⁴

Faza krčkanja, kako Sejranović to naziva, izuzetno je uzbudljiv proces. Dobra je za brzu smjenu misli i sagledavanje raznolikih tema iz različitih kutova gledanja. No ta metoda po svojoj dinamici nije, barem u mom slučaju, uvijek pogodna za stvaranje novih radova, a i ne nudi uvijek rezultate. Prevalim određeni put i zabavim se strujom svoje svijesti, ali prečesto zaboravljam svoje misli jer u hodu nema vremena za bilježenje. Postepeno je u meni počela sazrijevati misao da materijaliziram svoju šetnju. Trebao mi je objekt za promatranje da oko njega sakupim svoje misli.

³ Miško Šuvaković. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, 2005. str.265

⁴ Bekim Sejranović. *Vijesti iz kulture*, HR Rijeka. (07.06.2017)

<https://radio.hrt.hr/radio-rijeka/clanak/bekim-sejranovic-ideje-mi-dolaze-dok-pusim-i-hodam/147207/>

Promatrajući grad i njegove mijene primijetio sam da je malo toga uistinu promjenjivo, odnosno, novo u svom mijenjanju. Čak su i promjene predvidljive. Vizura grada, oplošje ulica i fasade, sporadične međuljudske interakcije, proboj sunca iz oblaka, sve su to lijepi prizori, bez obzira na to što su obični, ali su previše statični. Od njihove ponovljivosti nisam imao ništa, jedino užitak vrijedan smiješka.

U vrijeme tog saznanja počeo sam primjećivati otpad, poglavito krupni, slučajni. U stalnoj i poznatoj kulisi grada doimao se potpuno svježim iako mu je vanjšina već oronula. Otpad se pojavljivao u nepredvidljivom ritmu izmjenjivanja kao rekvizita tijekom kazališne predstave. Nalazio sam ga na najneobičnijim mjestima i s najneobičnijim Jedinkama unutar hrpe. Polučio je u meni zbilja jak, skulpturalan dojam, i, što je vrlo bitno, neponovljiv. Prizor otpada na odlagalištu, predviđenom ili divljem, nije u urbanom okolišu dugog vijeka zbog djelatnika gradske čistoće koji rade svoj posao i ljudi koji se posluže njime zbog najrazličitijih potreba ili pobuda. S druge strane zna i ostati predugo na svom mjestu netaknut, davno zaboravljen i ostavljen da trune zajedno sa svime u njegovoj neposrednoj blizini. Određujući pojam otpada Šuvaković prilaže primjer beogradskog umjetnika, pripadnika grupe *Mediala* Leonida Šejke koji je početkom 1956. godine razvio metafizičku koncepciju smetlišta kao konačnog otpada.

“Prema Šejki smetlište ili multiplikacija je mnoštvo objekata, struktura, metoda, stilova i informacija koje se umnožavaju i time alegoriziraju hiperprodukciju u potrošačkom društvu. Smetlište je, piše Šejka, dio najveće gustoće, tj. mnoštvo predmeta i otpadaka, ali ne samo otpadaka po istrošenosti upotrebne funkcije nego i potrošenosti značenja.”⁵

U svojim sam se šetnjama sve češće interesirao za otpad. Kad bih zastao kraj njega, osjećao bih da nisam samo pred njim nego i u njemu.

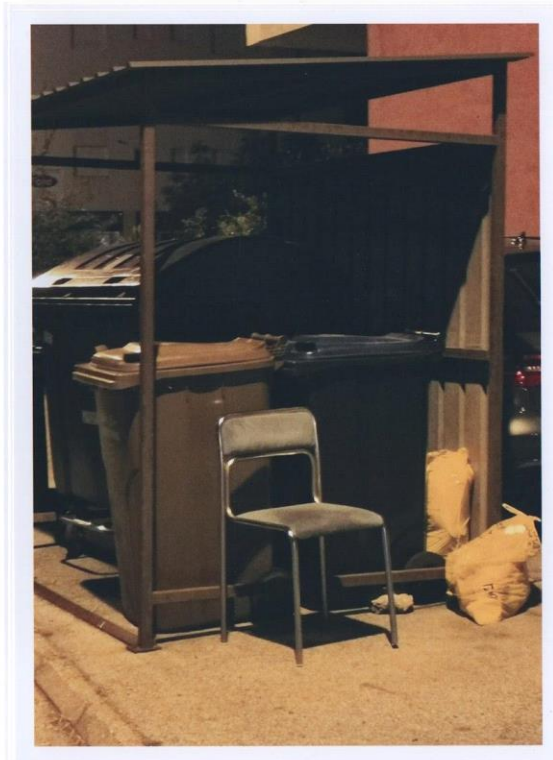
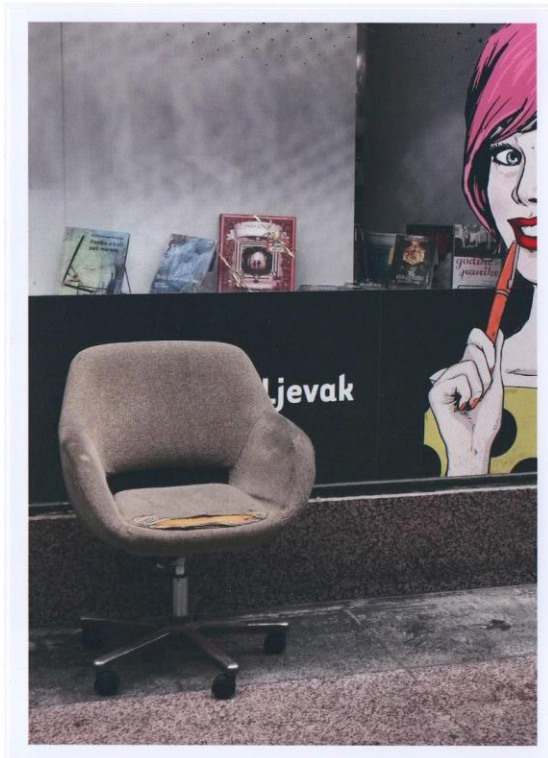
U hrpama otpada raspršenih unutar gradskog tkiva počeo sam uviđati jedan, specifičan objekt, a to je stolac. Zainteresirao me kao simbol, kao arhetip i kao *ready-made* skulptura. Stolac se nametnuo kao iznimno bogat objekt koji vrvi konotacijama. On je uistinu fenomen, a u Šuvakovićevom pojmovniku može se naći sljedeću definiciju:

“Fenomen je ono što se pojavljuje za osjetila i što se zatim predočava u svijesti. Fenomen je nešto što se pokazuje i osjetilima predočuje svijesti, što je otkriveno u svijetu i predočeno u svijesti. U filozofskom smislu fenomen je ono što pokazuje i otkriva sebe na sebi samom.”⁶

Zbilja se može reći da na stolcu samome ima mnogo tragova, ali ne samo onih od korištenja zbog kojih se prvobitno i našao na otpadu, nego onih sociološke, povijesne, kulturne i ekonomske prirode, a sve to u vremenskom i prostornom kontekstu Zagreba danas.

⁵ Miško Šuvaković. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, 2005. str.435

⁶ Miško Šuvaković. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, Horetzky, Zagreb, 2005. str.203

Moje šetnje gradom dobile su motiv, a svaka šetnja imala je potencijal da se pretvori u umjetničku akciju u kojoj bih stolac, kao predmet izdvojen zbog svojih konotacijskih kvaliteta, ponio sa sobom izdvajajući ga tako iz konteksta otpada.

Time je i samo nošenje stolca od njegove lokacije do mogega doma postalo umjetnički čin, a trajalo je često i po nekoliko sati jer sam prevaljivao put od nekoliko kilometara.

Vjerujem da je stolac zapravo čovjek među objektima, karakteristična jedinka.

Dakako, govorim o simboličkom i nadrealnom shvaćanju pa smatram da je definicija fetiša pronađena u Šuvakovićevom pojmovniku važna za moje daljnje shvaćanje vlastitog rada u nastajanju:

“Fetiš je načinjeni, materijalni predmet za koji se vjeruje da je nastanjen duhovima, mrtva stvar za koju se vjeruje da posjeduje magijsku moć.

U širem smislu fetiš je predmet kojem je čovjek odan, posvećen i kojeg obožava.

U najopćenitijem smislu fetišizam je odnos čovjeka i objekta.”⁷

S vremenom se broj artefakata prikupljenih na šetnjama povećavao pa sam shvatio da počinjem graditi zbirku. Kolekcija je to prikupljenih stolaca od kojih su pojedini i nekoliko desetljeća stare proizvodnje. Nekim objektima dizajn je konfekcijski a porijeklo nepoznato, dok su drugi radovi cijenjenih dizajnera.

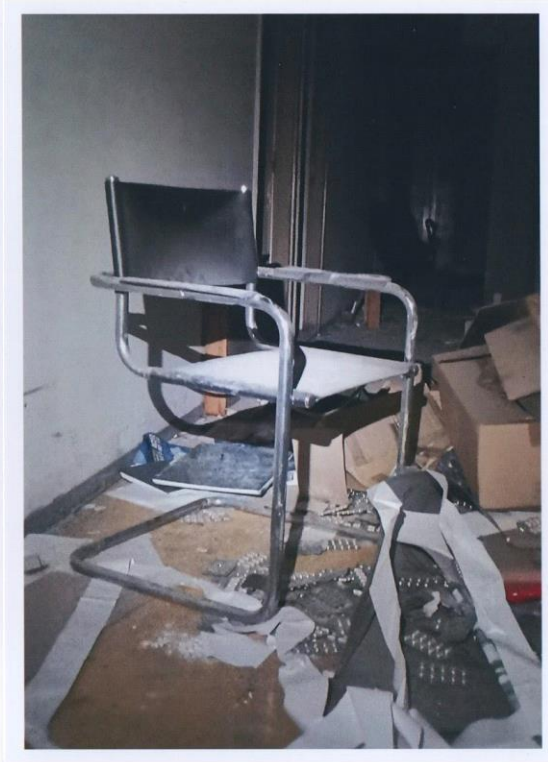
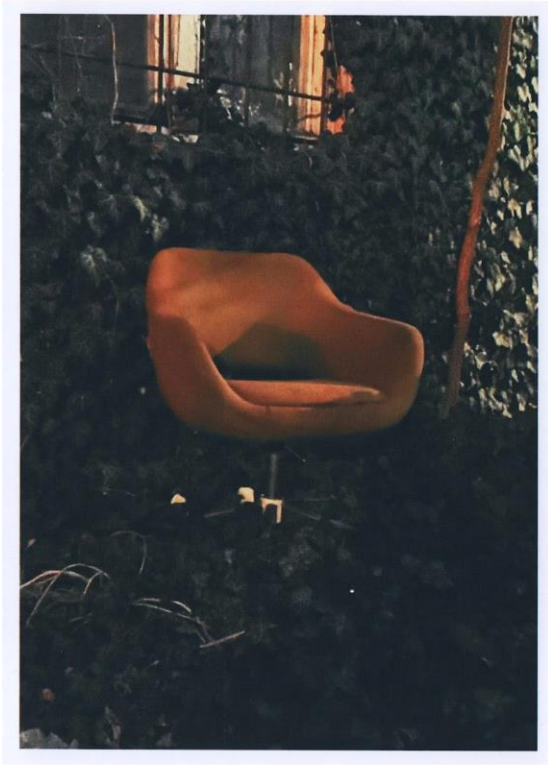
Ipak svima im je zajednička barem sudbina. Njihovi vlasnici nisu više u njima vidjeli vrijednost te su ih zbog lomova ili dotrajalosti odložili na otpad, prepustili ih truleži.

Odlučio sam spasiti stolce od, riječima Leonida Šejke, smetlišta kao konačnog. Stvaram svojevrsni antimuzej čiju aktivnost prepoznajem u dijelu definicije iz Pojmovnika:

“(3) izlaganje i kolekcioniranje vrijednih umjetničkih djela i bezvrijednih predmeta svakodnevnice, pri čemu se ista važnost poklanja umjetničkom djelu i trivijalnom predmetu.”⁸

⁷ Miško Šuvaković. Pojmovnik suvremene umjetnosti, Horetzky, Zagreb, 2005. str.206

⁸ Miško Šuvaković. Pojmovnik suvremene umjetnosti, Horetzky, Zagreb, 2005. str.56

Iščitavajući tekstove Vere Horvat Pintarić naišao sam na esej u kojemu piše o velikoj tematskoj izložbi “Trash: quando i rifiuti diventano arte” gdje se razmatra tema smeća.

Dio tog teksta poslužio mi je kao nit vodilja:

“Što može misliti posjetitelj izložbe...?” - “to nije umjetnost, to svatko može napraviti sam. Istina je, to nije umjetnost nego anti-umjetnost, nov pojam nastao u dvadesetom stoljeću. Ali anti-umjetnost nije ne-umjetnost, naprotiv, to je umjetnost stvorena drukčijim sredstvima.”⁹

U svrhu zaključka ovog dijela teksta, ali i utvrđivanja raspoloženja za daljnji rad poslužit ću se izjavom Cindy Sherman o gore navedenoj izložbi. Sa sljedećom izjavom slažem se u potpunosti:

“Ja sam veliki optimist, čudi me što su ljudi tako deprimirani i što govore o propadanju kulture i društva. Za nju je velik izazov, kaže, da otkrije ljepotu u stvarima koje drugi ljudi smatraju odvratnima.”¹⁰

⁹ Vera Horvat Pintarić. Kritike i eseji, Artishistoria, Zagreb, 2012. str.496

¹⁰ Vera Horvat Pintarić. Kritike i eseji, Artishistoria, Zagreb, 2012. str.499

Stolac je objekt koji pokreće važan civilizacijski korak. Njega smo stvorili iz potrebe za kultiviranjem našeg mjesta bivanja. Zbog stolca više ne moramo sjediti na opasnim, hladnim, prljavim i neudobnim mjestima. Takva ljudska intervencija temelj je našeg odvajanja od životinja koliko i superirorna moć razmišljanja ili nadvladavanje instinkta razumnim djelovanjem.

Stolac uvijek poprima odlike kulture određene epohe bez obzira na to je li proizveden u domaćinstvu iz potrebe, industrijski plasiran kao artikl ili mišljen kroz umjetnost i dizajn.

Zanimljiva je činjenica da se i prilikom provedbe prijemnih ispita crtačkih vještina u umjetničkim školama polaznici susreću sa zadatkom crtanja upravo stolca. Tek se kasnije moraju, pri pohađanju umjetničkih akademija, uhvatiti u koštac s ljudskom figurom posjednutom na motiv kojega su apsolvirali nekoliko godina ranije.

Izrazio sam već da stolac poimam kao čovjeka među objektima.

Čovjek je stolac ionako učinio po svojoj mjeri.

Njegovi stvaratelji povodili su se za drugačijim koncepcijama stolca.

Neki su si postavili cilj da stvore jednostavnu i logičnu konstrukciju koja bi poduprla čovjekovu vrstu u njegovu najprostijem činu sjedenja. Drugi se nisu zaustavili na tome, nego su pokušali istražiti prostore na kojima se sjedi, u kojim sve pozama i manifestacijama. Zato su morali prilikom stvaranja u pamet jednako prizivati pojam čovjeka kao društvenog i kulturnog bića koliko i pojam stolca koji bi udovoljavao svemu tome.

Nekima je pak stolac poslužio kao prazno platno, a ne samo kao objekt koji čovjeku služi za sjedenje. Divno je što jedan objekt može u sebi sadržavati mnogo raznolikih tumačenja.

“Stolci su važni povijesni artefakti. Oni mogu predstavljati modu i etos specifičnog momenta u vremenu, ili predstavljati ideju epohe. Oni su portreti onih koji ih koriste, ali i reflektiraju tehnike proizvodnje kojima su stvoreni. Možete prepoznati i razumjeti eru – njezine socijalne strukture, njezine materijale, tehnike i trendove – gledajući njezine stolce. Išao bih toliko daleko da bih rekao da nijedan svakodnevni objekt nije tako višeznačan.”¹¹

¹¹ Rolf Fehlbaum, <https://www.vitra.com/en-un/page/chair-times>

Stolci osobno

poliptih (12)
ready-made
2020. - 2021.

Kako mi se javila potreba da opisujem slike koje slikam tako sam počeo bilježiti misli i događaje iz skitanja.

Kod razvijanja koncepta slike proces njezina nastanka može nas odvesti do novih iskustava koja nam se čine vrijedna bilježenja. Šetnje nas na sličan način dovode do novih iskustava.

Ugostiteljski stolac, TMN Jadran

Vraćajući se iz dobrog provoda u gradu, sunčanog jutra na jednom zagrebačkom okretištu, čekao sam autobus prema mojem domu. Siguran sam da je tog jutra bila nedjelja jer autobusa nije bilo jako dugo, a to je počeo primjećivati i moj mjehur. Nisam više imao manira za čekanje da se olakšam kući, nego sam se htio što prije riješiti neugodnog osjećaja sile.

Oteturao sam do obližnjeg parkirališta i probio se kroz neko grmlje da bih naposljetku izbio na ledinu i omanji divlji otpad. Pretpostavljam da pripada tržnici koja se nalazi pored njega.

Zlatna zora davala je toj hrpi smeća posebnu auru. Materijali su se ljeskali pod zrakama sunca, komadi plastike vijorili na granama šiblja, a razbijeno staklo po podu sjalo je tisućama iskrica.

Odvratno je to bilo i prekrasno u isto vrijeme.

Pronjuškao sam po toj hrpi iz znatiželje i naišao, naravno, na stolac.

Opijen sinoćnjim izlaskom i jutarnjim suncem, a zaokupljen svojim prčkanjem, nisam vidio nikakav problem u strganom stolcu. Vrlo sam pomno pretraživao hrpu u potrazi za nestalom nogom.

Baš kad sam osvijestio svoj položaj i shvatio blesavost njuškanja, prenelo me dovikivanje.

- Ma šta to radiš? Ajde bježi' od tamo, opasno je!

Evo baš gledam ovaj stolac, to ja nešto za školu tako...

Stolac, a? Ma pusti to smeće i ajde za mnom.

Kimnuo sam i krenuo za njim ne znajući ni gdje ni zašto, ali sam bio silno zabavljen cijelom situacijom.

- Čekaj tu, eto mene - rekao je na ulazu u tržnicu i nestao među štandovima s mješovitom robom da bi se nepunu minutu kasnije vratio s bijelim stolcem i položio ga ispred mene. *Rekao sam:* „Majstore, hvala ti“. Oprostili smo se rutinski, kao stari poslovni partneri prilikom manje primopredaje dobara pa sam sa stolcem pod rukom krenuo prema autobusu.

- Ne buš valjda s tim u bus? - pitao me šofer u nevjerici.

- Ma to ja nešto za školu tako – odgovorio sam.

Sklopivi stolac, nepoznato

Kada sam naišao na taj arhetip redateljskog stolca, nisam ni slutio da će mi se pola godine kasnije javiti studentica filmske režije kako bi za neki kolegij snimila kratki dokumentarni film o mojoj zbirci.

Njezin upit me razveselio. Laskalo mi je čak što se netko iz filmske struke interesira za moj rad jer je to svijet koji cijenim te mi donosi uzbuđenje. S obzirom da je bila riječ o dokumentarnom filmu, a za njega sam posebno zainteresiran, pristao sam na njezin zahtjev.

U razgovoru s redateljicom o samom procesu stvaranja, načinu snimanja, obrađivanju teme, postavljanju teza i građenju naracije, shvatio sam da se radi prvenstveno o autorskom radu i autorskoj interpretaciji teme. To me sve neodoljivo podsjetilo na likovnu umjetnost, posebno na onu koja se oslanja na koncept ili na ready-made. Umjetnost tog stila ukazuje na fenomene koje autori uočavaju i pokušavaju dokumentirati, protumačiti i prikazati publici ostavljajući im pritom prostora za daljnju raspravu. Drugim riječima, podsjetilo me na vlastiti rad i što želim njime postići.

Redateljica se složila s usporedbom naših umjetničkih angažmana.

Film je snimljen i kolegica je položila ispit, a ja sam postao bogatiji za novo iskustvo nakon čega sam si počeo postavljati nova pitanja. Otvorili su mi se novi horizonti shvaćanja umjetnosti i djelovanja unutar nje.

Lupina, Niko Kralj

Na popodnevnoj kavi s profesorom, prilikom razgovora o umjetnosti, naslovnica magazina *Svijet* plijenila nam je pažnju. Lovro Artuković pozirao je na njoj u plavo-žutom bademantilu ispred svojih slika. Zabavio nas je taj prizor.

Ipak, zainteresirao me također i naslov napisan sitnim slovima na naslovnici magazina *Svijet*: *“Niko Kralj – Stolice slovenskog dizajnera klasici su socijalističkog dizajna, omiljene među kolekcionarima.”*

Pitao sam konobara smijem li uzeti spomenuti magazin, što je on prihvatio pa sam primjerak spremio u ruksak.

U nastavku toga dana, na putu prema doma, vrtio sam film u glavi i pokušavao se sjetiti gdje sam već prije vidio stolce Nike Kralja. Urezali su mi se u pamćenje još kada i nisam znao za njihovog autora iza kojeg postoji naslijeđe, a dan-danas se na njega mnogi oslanjaju u dizajnu.

Za vrijeme ljeta 2015. godine, zajedno s prijateljima koji se mahom bave uličnom umjetnošću, grafitima i slikanjem murala, organizirao sam jednodnevnu gerilsku izložbu “TrashWillSmash II”. Nju smo održali u napuštenom pogonu nevelike tvornice pekarskih proizvoda u Kustošiji.

Ključeve i privolu da radimo izložbu dobili smo od vlasnika geodetske firme koji je s tom tvornicom dijelio dvorište. Tamo je čuvao stare bicikle i perilicu rublja.

Izložbi je prethodilo mjesec dana intenzivnog čišćenja tvorničkog postrojenja iz kojeg smo uklonili gomilu otpada. Sredili smo prostor i doveli ga u pristojno stanje.

Nismo jedino bacili inventar tvornice jer je sa svojim industrijskim šarmom 20. stoljeća poslužio kao izvrsna scenografija našoj izložbi.

Aha, sinulo mi je, tamo sam vidio stolce Kralja.

Sreća je da sam se toga sjetio kad me samo nekoliko autobusnih stanica dijelilo od tvornice.

(I/II)

Lupina, Niko Kralj

Kada sam se našao pred tvornicom, dočekala me ogoljena, bez vrata i prozora, ograda i oluka. Izgledala je kao siva, betonska ljuštura. Dočekali su me i radnici, koji su iz velike hrpe materijala na sredini dvorišta odvajali otpad od vrijednih sirovina. Među tim otpadom bilo je i građevinske šute i inventara, već spomenuta perilica rublja, automobilske gume ali i poneka skulptura ostavljena nakon izložbe. Zanimljiv je to bio prizor. Bilo mi je jasno da pripremaju zgradu za rušenje.

- Dobar dan, momci, je li gazda tu negdje? - pitao sam nemajući pojma imaju li veze sa vlasnikom geodetske firme koji nam je svojedobno ustupio ključeve.

-Nije, evo nema pol' sata da je otišao - odgovori jedan od radnika ne prekidajući posao.

- A slobodno ja pogledam malo unutra?

- Slobodno.

Glavnu halu su već pospremili i počistili pa sam zašao u susjednu prostoriju, užu ali jednako dugačku, u kojoj su se u noći izložbe vrtjele projekcije dijapozitiva na razapetom platnu.

Stolice su stajale u dnu prostorije gdje sam prema pamćenju očekivao da će biti.

Bio sam zadovoljan. Uzeo sam ih svaku pod ruku i izašao van.

Radnici su se smijali. Smijao sam se i ja.

- Momci, jel' mogu ove dvije?

- Samo nosi. Uzmi i ove gume ako te volja.

Zahvalio sam i pošao ne skidajući osmijeh s lica.

(II/II)

Vrtni stolac, Grosfillex

U šetnjama zelenim valom godinama mi je zapinjao za oko jedan te isti stolac. Sigurno ga već dvije-tri godine gledam kako uvijek na istom mjestu bulji u prazno. Neovisno o tome je li ljeto ili zima, jutro ili popodne, blagdan ili radni dan, uvijek je na istom mjestu stajao prazan bez ikakvih znakova da netko na njega bar za toplih dana sjedne unutar lijepog, doduše zapuštenog i obraslog, dvorišta.

Zanimljiv je prizor njegove statičnosti i mijena što se događaju na njemu. Na njegovom sjedištu formirala bi se lokvica vode kad bi padala kiša. Za vrijeme jeseni lišće bi prekrilo stolac. Kad bi došla zima, lokvica vode bi se smrznula, a lišće bi prekrilo snijeg. Dolaskom proljeća snijeg bi okopnio, a trulo lišće, osušeno pod udarom sunca, raznosio bi vjetar. Sve te mijene odvijale su se ciklički.

Kada sam počeo stvarati zbirku, bilo mi je od početka jasno da ne želim ljudima uzimati objekte. Nisam htio uskratiti nekome priliku da sjedne i odmori na stolac postavljen radi ugone. Kada bih naišao na stolac, znao sam, neovisno o tome je li u napuštenoj zgradi ili nasred livade, po određenim znakovima procijeniti koristi li ga netko iako trenutno nije ovdje. Uvijek sam pokušavao utvrditi brine li se netko za pojedini stolac i uživa li u njemu.

Znakove korištenja najčešće bih nalazio u strateškom smještaju stolca u hlad ili pod krov zbog eventualnog nevremena. Često bi u blizini bio postavljen improvizirani stolić, a ponekad se moglo naći i kantice mačje hrane negdje u blizini. Stolci nasred prostorija ili hala napuštenih objekata bi služili grafiti-umjetnicima da na njima odmore ili odlože ruksak da izbjegnu prljav i opasan pod.

Svega toga nije bilo u dvorištu s napuštenim stolcem pa je scena bila tužna. Stolac s pogledom na ulicu kao da se pomirio sa svime.

Kada sam ga jednog dana opet vidio, prolazeći istim putem kao mnogo puta dotad, zagledao sam se malo u njega. On je zapravo posivio od stajanja na otvorenom. Poprimio je boju tla, izgubio se u sivilu.

U mislima sam ga već bojao u žarku, zdravu, crvenu boju kakvom je nekoć bio prekriven. Kada bi izgledao zdravo i živnuo malo, možda bi netko ponekad i sjeo na njega. Barem mi je takva misao prošla kroz glavu.

Tada sam odlučio i njega uklopiti u svoj diplomski rad. Time obogaćujem svoje djelo, a zauzvrat stolcu mislim vratiti boju i smjestiti ga na njegovo uobičajeno mjesto. Pokraj njega ću ubuduće prolaziti s nadom da će biti dio neke ljepše scene

Nakon nekoliko mjeseci Zagreb je pogodio snažan potres.

Nedugo nakon toga prolazio sam pokraj tog dvorišta. Ljudi su se rješavali starih, uništenih ili nepotrebnih stvari, a na hrpi sam vidio još jedan posivjeli stolac.

Vrtni stolac, Galizia

Tijekom vožnje gradom u automobilu primijetio sam stolac kraj kontejnera te zamolio prijatelja da se zaustavimo kako bih ga mogao ponijeti.

- Pa po čemu je taj poseban? Taj je doslovno svugdje i svi su ga barem jednom imali.

- Pa, upravo po tome.

Rex, Niko Kralj

Iz gomile trulih stvari izbačenih iz iličkog tavana virio je bijeli sklopivi stolac.
Val uzbuđenja prostrijelio me u tom trenutku.
Rex stolac Nike Kralja. Prljav i napuknut.

Bez obzira na njegovo derutno stanje nisam dugo vremena vidio ljepši prizor od tog stolca.

To je djelo vrhunskog dizajna, iznimno lijep objekt.
Opet sam bio sa smiješkom i klasikom pod rukom.

S istim smiješkom predstavljao sa ga tati, spominjao arhitekta, vrhunski dizajn,
MoMA...

Govorim to dok nam pred nogama stoji prljavi stolac.

Stari gleda malo u mene, malo u njega.

On je u mojim godinama imao obitelj, kuću i siguran posao, a ja dolazim doma sretan sa strganim stolcem.

S druge strane, jedini sam u obitelji koji radi na tome da ima diplomu u džepu.

I to ima neku vrijednost.

O tome sam stolcu učio u školi, a sada ga donosim doma.

Ovaj primjerak može otvoriti teme o kojima inače ne bismo razgovarali.

Uistinu je tako i bilo. Krasan smo razgovor povelili imajući na umu stolac kao metaforu za čitav svijet.

Razumjeli smo se u potpunosti.

replika Eames DSW, nepoznato

Iza kvartovskog kafića osvanula su jednog jutra četiri stolca.

Svi od reda doživjeli su lom na istome mjestu. Pronašao sam ga na području gdje se plastična školjka sjedišta vijkom spaja s metalnom pločicom nogara.

Pretpostavljam da su lomovi posljedica tvorničke štednje na materijalu i veselog društva iz kafića.

U toj tvornici nisu samo uštedjeli na materijalu, nego i na dizajnerima jer je riječ o jeftinim kopijama DSW modela dizajniranog od strane Ray i Charlesa Eamesa.

Autori originala, bračni par Eames, sigurno su pri dizajniranju stolca za blagovanje imali na umu veselo društvo okupljeno oko stola. Vjerojatno su poučeni i vlastitim iskustvima organiziranja ručkova i druženja predvidjeli da se mjestu gdje se plastična školjka spaja sa nogarama postavi jedno robusno pojačanje izvirući organski iz sjedišta. Isti se taj detalj kod replike javlja u vidu krnjeg stošca, no on strši kao čep samo toliko da prihvati vijak.

Kako u umjetnosti tako i u industrijskom dizajnu postoje značajne figure koje su ostavile neizbrisiv trag i čija će se djela citirati u budućnosti. Te će se ideje nastavljati, nadograđivati te temeljiti nova djela na njima.

Međutim, falsifikatori postoje i u umjetnosti i u dizajnu, a krajnji cilj im nije dugotrajno osmišljavanje djela, nego brza zarada.

Za ostvarenje svojeg nauma najprije su se odrekli vlastite ideje i usvojili tuđu da bi se kasnije, radeći kompromise, odrekli i djela kojega kopiraju.

Dobio sam priliku da isprobam originalni dizajn tijekom posjete Muzeju suvremene umjetnosti. Ta institucija u svom inventaru posjeduje model iz spomenute serije stolaca.

Cantilever, Mart Stam

Autobus nije došao što je već postalo uobičajeno.

Ponoć je odavno prošla, a do sljedećeg prijevoza morao sam čekati čak sat vremena.

Prošetao sam se do napuštene tvornice u blizini kako bih si skratio vrijeme. Ona ima velike prozore i lijep pogled na grad. Isto tako, kolega, koji je tamo snimao neku predstavu,

obavijestio me prije mjesec dana da taj prostor obiluje stolcima pa moram vidjeti taj prizor.

Tvrđi da je sve je u groznom stanju, ali je ipak zanimljiv prizor.

Bio sam nekoliko puta tamo, ali se nisam dugo zadržavao i nisam uspio sve pregledati.

Ipak svidjela mi se atmosfera tog prostora.

Mjesečina je bila jaka, a prozori tako veliki da mi svjetiljka u glavnim halama nije ni bila potrebna. Upalio sam ju tek kad sam zašao u hodnik usmjeren prema kancelarijama.

U uskim prolazima i mračnim prostorijama mogao sam vidjeti pred sobom samo koliko mi je snop svjetlosti omogućio pa me stresla nelagoda. Pomislio sam da me samo vrag u ovo doba noći mogao dovesti u tvornicu. Tješila me tišina i činjenica da sam čuo jedino pucketanje

stvari pod svojim nogama. Zabavljala me gomila šarenih registara i rokovnika s ručno ispisivanim stranicama, ogromni kabineti s ladicama i s uredno ispisanom abecedom, željezna i teška uredska oprema. Nikad prije nisam vidio veću klamericu. Stolci su bili posvuda.

Ovaj prostor je nekoć vrvio ljudima.

Uzdruž hodnika redale su se prostorije. Neke su namjerno bile devastirane pa im je inventar ležao razbacan po podu u komadima. S druge strane, bilo je i muzejski urednih prostora, samo su bili presvučeni s debelim slojem prašine. Kancelarije su bile dobro opremljene, sa kvalitetnim inventarom i dizajnom, što je i dan-danas zanimljivo oku. U napuštenim prostorima čija struktura još uvijek odolijeva vremenu uvijek me preplavi sjeta. Tada počnem maštati koliko bi bilo lijepo bilo da u glavnoj hali žongliraju cirkusanti i vise sa visokih stropova plešući na svili. Na katu bi kazališna trupa mogla održavati probe, a kancelarije bi postale ateljei za umjetnike. Maštajući hodnikom otvarao sam vrata dostupnih prostorija i njuškao da provjerim ima li zanimljivih objekata. Baš kad sam pomislio da bi ovome kulturnom centru bio potreban i fotografski studio, vrata su zaškripala, a iznutra se netko zagrcnuo i začulo se ljutito mumljanje. Protrnuo sam od jeze.

Ubrzo sam se pribrao i spustio svjetiljku jer je umjesto buke i naglih pokreta uslijedilo šuškanje dekice i najlona. Potiho sam zatvorio vrata i instinktivno šapnuo „pardon“.

Pomislio sam da je zbilja pravo vrijeme da se pokupim odavde. Uskoro mi treba doći autobus, a i ne želim više ljudima remetiti san. Odšuljao sam se potiho hodnikom i pod ruku uzeo stolac koji mi se našao na putu.

(I/II)

Uredska fotelja, TAPO Ljubljana

Nakon što sam spavačima zaželio laku noć i odšetao iz tvornice, naišao sam na uredsku fotelju. Dočekala me na izlazu iz dvorišta, pred bivšom portom, koja je sada devastirana, obrasla u bršljan.

Bila je dobrano mokra i prljava, ali i ja sam već bio takav.

Vozaču sam zaželio dobru večer. Nakon što je odzdravio krenuli smo na put - vozač, dva stolca i ja.

Kolega me tjedan dana kasnije obavijestio porukom da moram biti oprezan ako se mislim vraćati u tu napuštenu tvornicu. Susjedi tvrde da neki ljudi tamo dolaze kako bi čupali bakrene žice

- Ma nema potrebe! Spavaju kao bebe - odgovorio sam.

(I/II)

Uredska fotelja, TVIN Virovitica

Padala je tog dana kiša, a ja nisam znao kako ispuniti svoje vrijeme.

Bio je to samo još jedan sumoran dan u nizu.

Na mobitel mi odjednom dođe poruka. Kolegica mi šalje fotografiju stolca. Tvrdi da bi ga i sama ponijela kući da nije na biciklu i još pod kišom. Stolec me čeka u prolazu u Neboderu. Zahvalio sam joj se srdačno.

Nisam bio siguran želim li se zaputiti skroz do Trga po još jedan glupi stolec.

Čini se da samo smeće donosim doma. Neću valjda sad kisnuti zbog nečega nad čim se moji zgražaju i ne vide nikakvog smisla, a i meni je već upitno hoću li imati ikakve koristi od toga. Je li došlo vrijeme da se pozabavim nečim pametnijim?

Neko vrijeme zurio sam praznim pogledom.

Zurio sam zapravo u dno hodnika.

Prije tjedan dana pronašao sam na oglasniku predmet koji si već dugo vremena želim kupiti, a ne mogu si priuštiti novi primjerak. Nazvao sam čovjeka koji je postavio taj oglas i našao se s njime. Gospodin Ernest veoma je topao i zanimljiv čovjek te znatiželjan i ugodan sugovornik. S lakoćom smo se unijeli u razgovor na parkiralištu iza Lidla pa se složili kako je vikendica na Žumberku dobra ideja. Komentirali smo čak i kako je bolje kupiti jednom skuplja građevinska kolica nego dvaput jeftinija, kako je Šibenik krasan grad te koliko je praktično kada jakna ima unutarnji džep. Na temelju činjenice da sam student i mladi umjetnik spustio mi je cijenu za 50 kuna. O nižoj cijeni ipak nije htio čuti jer je kabanica, prema njegovim riječima, zbilja kvalitetna. Sin mu svake godine s broda donese kabanicu, a njegova mu još uvijek koristi iako ju je dobio pretprošle godine.

Zurio sam zapravo u dno hodnika gdje je visjela nova, bijela kabanica.

Uredski stolac, nepoznato

Bila je duboka i prohladna noć, a autobus s kojega presjedam na sljedeći, kojime stižem doma, uopće nije došao. Taj noćni bus inače dolazi između tri i četiri ujutro, ali često se ne pojavi bez obzira na zakazani raspored.

Možda je i bolje da je tako. Vjerojatno bi mi pozlilo u sparnom i zagušljivom autobusu pa bih morao otvarati prozore nekom spavaču iznad glave, a to ne želim činiti. On se došao ugrijati pod rizikom ismijavanja okoline pa nema smisla da mu još ometam topli san zbog želje da preživim dvadesetominutnu vožnju. Ionako se uvijek čini da takve vožnje traju cijelu vječnost.

Odlučio sam se zato bez oklijevanja za drugu vrstu vječnosti, a to je ganjanje imaginarne točke na horizontu prema kojoj treba pružati korak da bih se naposljetku, odjednom, stvorio doma u toplom krevetu. I učinio sam to! Uputio sam se poznatim kulisama zelene potkove, isprva bezvoljno i trapavo, uskim prolazom između zgrada i parkiranih automobila, stupova i drugih objekata preko kojih čovjek može zapesti. Instinkt me, srećom, odveo u Ilicu, moj vlastiti *Autobahn*. Uvijek sam dobre volje na putu prema doma kad određenim ritmom hodanja uspijem doći ugodu.

Prevalivši velik put već sam se otriježnio i počeo istinski uživati u šetnji. Njezin ritam nije posustajao otkad sam izbio na Ilicu. Noge više nisam ni osjećao. Činilo se kao da su robotske pa ih samo treba namjestiti na pravu mjeru da bi vozile dalje bez moje kontrole.

Kad sam prelazio preko Črnomerca, gdje me čekao autobus usmjeren prema mom domu, mahnuo sam mu u znak pozdrava i nastavio dalje.

Kad daljnjim šetanjem prolazim uz Aleju Bologne gdje nema kuća, ili su prilično udaljene od ceste, zapjevam, ako sam dobre volje, neku pjesmu koja mi padne na pamet. Tu večer sam se odao pjevanju.

Kad sam prošao zavoj, odmah sam ga uočio zaključivši kako bi bilo zbilja neobično da taj stolac ne stoji tamo.

Zastao sam tada samo da ga ovjekovječim fotografijom.

Zastao sam i nekoliko trenutaka kasnije da ga fotografiram kraj nekih ruža.

Uzori

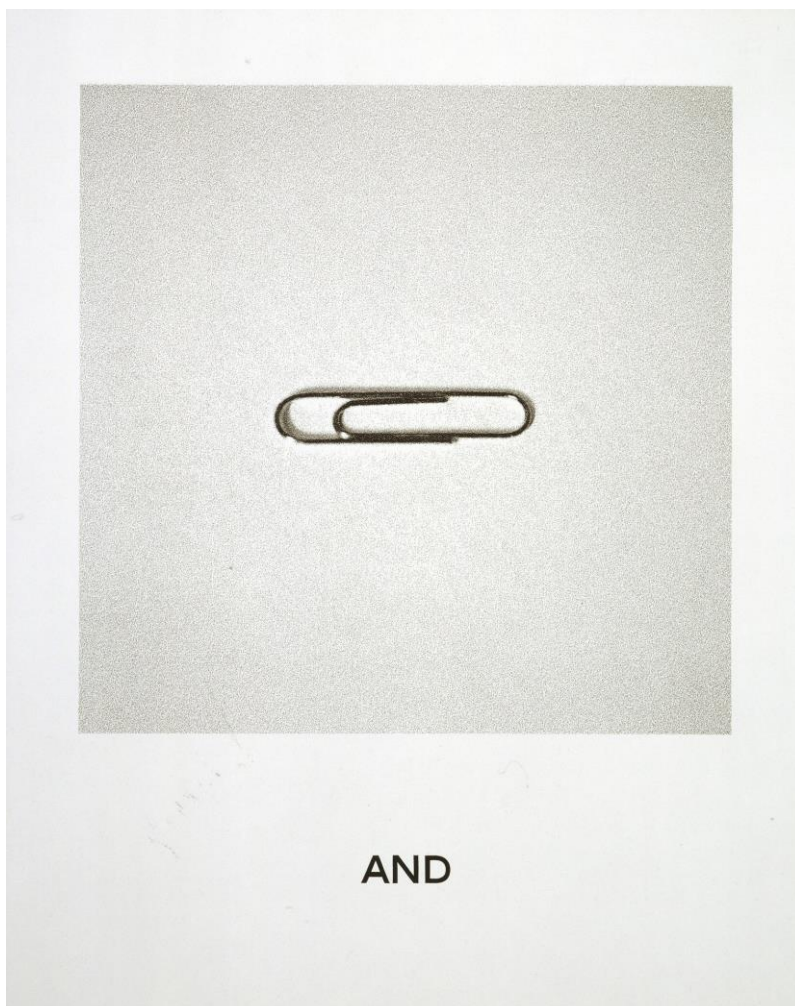

Joseph Kosuth *One and three chairs, 1965*

Kada se prisjećam kakvim su djelima razni autori utjecali na mene, često im pridružujem određeni epitet ili ulogu na temelju dojma stečenog proučavanjem njihova rada.

Joseph Kosuth svojom je serijom “*One and three*” ostavio na mene dojam pedagoga. Tom serijom odškrinuo mi je vrata prema novom čitanju umjetnosti, ali i novom čitanju svijeta oko sebe.

Taj je rad, po mojem mišljenju, neiscrpan jer se iz njegove sirove jednostavnosti može promišljati u mnogo smjerova. Suština njegove ideje se s lakoćom prelijeva na sve ostalo.

John Baldessari *Goya series: And, 1997*

S radom Johna Baldessarija susreo sam se u kasnijim godinama studija. Privukla me njegova nesputana zaigranost u likovnosti te hrabrost, dovitljivost i dosljednost u vječitom igranju sa stvarnosti.

Sviđa mi se, također, njegovo baratanje specifičnim fragmentima svakodnevice koje bilježi u svojim fotografijama, slikama i ostalim medijima. Ima veliku vještinu u slaganju vlastitih misli i kolažiranje u djelo čija se svježina ne srozava s vremenom. Zbog svega toga mi je poslužio kao izvor inspiracije.

“Baldessari je manje zainteresiran za logičku poveznicu između slike i teksta, a više za konceptualnu poveznicu koju ljudi mogu učiniti u korelaciji između dvije informacije i kako mogu ispuniti taj prostor.”¹²

¹² MoMa, John Baldessari, <https://www.moma.org/collection/works/78997>

Michael Craig-Martin *Inhale (Yellow)*, 2002

S radom Michaela Craiga-Martina susreo sam se tek nedavno, ali u pravo vrijeme. Vrlo lako sam našao na poveznicu između svog i njegovog likovnog rada, a to su svakodnevni prepoznatljivi objekti ili objekti preuzeti iz pop kulture prikazani u jakim konturama bez konteksta pozadine. Međutim, više od jasnoće likovnog izraza fascinira me njegov pogled na likovnost i jasnoća misli, precizne rečenice kojima tumači vlastite fascinacije. Snažilo me čitanje njegovih intervjua i slušanje njegovih predavanja u kojima bi s lakoćom i humorom govorio o umjetnosti koju stvara i o načinu na koji promatra svijet.

“Jedan od vaših interesa je istraživanje potencijal ekspresivnosti svakodnevnih objekata. Što vas je privuklo k njima?”

-Moj interes za svakodnevne objekte je bio instinktivan, ne plod intelekta ili estetike.

Vjerujem da su nam sve velike istine dostupne kroz najjednostavnije stvari oko nas, ali nama nije uvijek lako prepoznati istinu onoga što je pred nama.”¹³

¹³ Aesthetica magazine, <https://aestheticamagazine.com/michael-craig-martin/>

Vitra Design museum *Chair times, 2018*

Chair times je dokumentarni film snimljen 2018. godine povodom istoimene izložbe koju je održao Vitrin muzej dizajna. Na izložbi je izloženo 125 objekata iz Vitrine kolekcije stolaca koji datiraju od 19.stoljeća sve do suvremenog doba.

Izložbom nas vodi Rolf Fehlbaum, predsjednik emeritus Vitre, na čiju je inicijativu i pokrenuta zbirka.

Rolf Fehlbaum, veliki poznavatelj i ljubitelj dizajna, svojim je dugogodišnjim zalaganjem i entuzijazmom gradio zbirku primjercima koji su nezaobilazni u povijesti umjetnosti i dizajna. Fascinira me to što je oko vlastite tvornice namještaja i njezinog muzeja okupio tim znanstvenika, restauratora, kustosa i povjesničara s ciljem prikupljanja i konzerviranja vrijednih predmeta, ali i prezentiranja svjetske baštine javnosti. Pri tome nije isključio ni druge proizvođače, već se u svom radu povodio za brigom da svaki primjerak dobije zasluženi tretman.

Zaključak

U svom diplomskom radu izrazio sam se pisanom riječi, slikom i objektom.

Slikama predhodi misao prema kojoj tražim objekt koji bi je uprizorio.

Sasvim obratno, pronađeni ready-made objekt vodi me na misao.

Te misli koje dolaze iznutra i izvana nastojim zapisati.

U svom diplomskom radu nastojao sam likovno i konceptualno objediniti te razraditi teme koje su mi na umjetničkom putu trenutno u području interesa.

Retrospektivno gledajući na ovaj rad primijetio sam neke obrasce stvaranja pa ću ih u daljnjem umjetničkom djelovanju nastojati razvijati.

Zaključujem kako su za moj izraz podjednako važne eksterne i interne fascinacije.

Velik utjecaj na moj rad imaju, također, dojmovi i iskustva iz neposredne okoline koji su vezani za određeni kontekst vremena i mjesta stanovanja. Nije zanemariv ni utjecaj globalne tendencije moje generacije.

Moje stvaralaštvo uvelike odražava ljude i pojave, teme doživljenih razgovora i medijskih istupa, svakodnevne ljudske navike i prizemna ljudska dostignuća s kojima se susrećemo u svakodnevnim situacijama.

Isto tako, moje razvojne faze i mentalna stanja imaju utjecaj na metodu korištenu za pretakanje svakodnevice u umjetnički izraz. Prema vlastitom duhovnom stanju formiraju se simboli prikladni za prikazivanje moje nutrine, a što bi moglo biti blisko i nekome drugome.

Literatura

Knjige:

1. Miško Šuvaković, Pojmovnik suvremene umjetnosti, Horetzky, Zagreb, 2005.
2. Vera Horvat Pintarić. Kritike i eseji, Artishistoria, Zagreb, 2012

Članci i internetski izvori:

1. Ivan Ladislav Galeta – Bioenergetika i umjetnost,
<https://www.youtube.com/watch?v=250p1zrVXCE&t=13s>
2. Bekim Serjanović. Vijesti iz kulture, HR Rijeka. (07.06.2017)
<https://radio.hrt.hr/radio-rijeka/clanak/bekim-sejranovic-ideje-mi-dolaze-dok-pusim-i-hodam/147207/>
3. Vitra Design museum
<https://www.vitra.com/en-un/page/chair-times>
4. MoMa
<https://www.moma.org/>
5. Aesthetica magazine
<https://aestheticamagazine.com/>